

Täysistunto

Tiistai 9.11.2021 klo 14.00—16.57

7. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 187/2021 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Anu Vehviläinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Keskustelu, ministeri Paatero, olkaa hyvä.

Keskustelu

15.04 **Kuntaministeri Sirpa Paatero** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Suomi on menestynyt monilla mittareilla hyvin, kun katsotaan julkisen hallinnon tehokkuutta, läpinäkyvyyttä ja luotettavuutta. Se on tietysti pitkäaikainen kehitys, jossa myös virkamiesten toimintaa on kehitetty yhteiskunnan muuttuessa.

Tässä virkamieslain esityksessä on kyse siitä, että pyrimme yhä edelleen lisäämään virkamiestoiminnan ja koko yhteiskunnan luotettavuutta ja läpinäkyvyyttä. Tässä kolme keskeistä muutosta:

Ensimmäinen on se, että teemme mahdolliseksi tehdä ylimpien valtion virkamiesten kanssa 12 kuukauden karenssisopimuksen, jos se nähdään tarpeelliseksi. Tämä ei koske kovin laajaa joukkoa vaan noin 140:tä ylintä virkamiestä. Nykyisin voimassa oleva 6 kuukauden karenssisopimus on koskettanut ja koskettaa yhä edelleen siis huomattavasti laajempaa joukkoa kaikkia virkamiehiä, mutta tämä nyt suunniteltu tai esittelyssä oleva muutos koskee vain 140:tä, ja se on mahdollinen.

Perusteena tähän muutokseen on muun muassa se, että esimerkiksi puolustushallinnossa on ollut pitkäkestoisia ja taloudellisesti merkittäviä hankintaprosesseja, joiden salaisten tietojen siirtyminen ulkopuolelle valtiolta voi olla joissain tapauksissa taloudellinen riski tai jopa turvallisuuteen liittyvää riski. Näistä on tietysti myöskin haittaa yrityksille. Monessa tapauksessa on arvioitava myös yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista tai jopa ulkosuhteisiin liittyviä asioita. Karensseilla siis osaltaan taataan tätä luotettavuutta näiden asioiden osalta.

Samalla on selvää, että näitä karensseja, tätä pidempää mutta myöskin tätä 6 kuukauden mahdollisuutta, on sovellettava hyvin tarkoin harkiten, ja on myöskin niinpäin, että se on työntekijän etu, että työpaikan vaihtoa ei saa aiheetta rajoittaa. Siksi arvio on tehtävä tiukan seulan mukaan ja tiukkojen kriteereiden perusteella. Tätä ei siis myöskään todellakaan aseteta kaikille sopimuksen tehneille, vaikka työtehtävään siirryttäessä sopimus tehtäisiin, vaan se arvioidaan siinä kohtaa olevien perusteiden valossa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 130/2021 vp

Toisena esityksessä on valtion virkamiesten sidonnaisuusilmoitusten sisältö, joka kirjaan nyt lakiin — tällä hetkellä se ei ole ollut siellä lakisääteisenä — ja niin siitä tulee yhdenmuotoinen, niin että kaikilta kysytään samat tiedot. Samalla, kuten Greco on 2018 Suomea ohjeistanut, se on tulossa koskemaan myöskin ministereiden erityisavustajia, tämä sidonnaisuusilmoitus määrämuotoisena.

Ja kolmantena tässä lakiesityksessä on virkamiesten rekrytointikysymys, jossa kaksi vuotta kestäneen määräaikaisen virkasuhteen tilalle perustettuun uuteen virkaan voidaan nimittää suoraan siinä työskennellyt virkamies ilman julkista hakumenettelyä. Tämä on tällä hetkellä vain yksi vuosi, elikkä lisätään sitä toisella vuodella. Samassa yhteydessä muutetaan määräaikaisia nimityksiä koskevaa ohjeistusta niin, että nimitys voidaan jatkossa tehdä enintään kahden vuoden määräajalle ilman julkista hakumenettelyä. Tämä koskettaa erityisesti hanke- ja projektityöntekijöitä, joissa tämä jousto on tarpeen, niin että projektit saadaan käyntiin nopeasti.

Uskon ja ajatus on, että nämä muutokset vievät suomalaista hallintoa taas askelia parempaan, luotettavampaan suuntaan. — Kiitoksia.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Zyskowicz.

15.09 Ben Zyskowicz kok: Kunnioitettu rouva puhemies! Hyvät kansanedustajat! Olen äskettäin oppinut uudissanan, joka kuuluu: hyveposeeraus. Olen ymmärtänyt sen suunnilleen niin, että se tarkoittaa sitä, että tehdään joitakin päätöksiä jonkun ongelman ratkaisemiseksi tai ongelman pienentämiseksi ja nämä ratkaisut näyttävät hyvältä mutta niillä tätä itse ongelmaa ei itse asiassa juurikaan ratkaista tai edes vähennetä.

Minulle tämä uudissana tuli mieleen, kun luin tästä hallituksen esityksestä, että virkamiestä koskeva mahdollinen karenssi, siis hänen siirtyessä virkauralta toiseen tehtävään, voitaisiin tietyissä tapauksissa, muun muassa valtiosihteereiden kohdalla, pidentää 12 kuukauteen. Tämä ajatus ei tullut mieleen pelkästään tästä pidennyksestä 6 kuukaudesta 12 kuukauteen joidenkin erityisten ryhmien kohdalla, vaan se tuli mieleen koko tästä ideasta, että jos virkamies, ministeri, valtiosihteeri, erityisavustaja siirtyy vaikkapa yksityissektorille, niin hänelle tulee — hänen kanssaan tietysti on pitänyt asiasta etukäteen sopia — vaikka puolen vuoden karenssi, jolta ajalta veronmaksajat maksavat hänelle palkkaa. No, sitä ei kutsuta palkaksi, mutta se on siis palkan kokoinen korvaus.

Kun tällainen uudistus — tarkoitan siis jo viime vaalikaudella tehtyä uudistusta ja nyt tässä olevaa pientä täsmennystä siihen ja tämän karenssiajan pidentämistä tiettyjen erityisryhmien kohdalla — näyttää hyvältä, niin kaikkihan me sitä kannatamme. En muista, että viime vaalikaudella kukaan olisi vastustanut silloin tehtyä uudistusta, en minä itse ainakaan, enkä usko, että kukaan täällä tulee myöskään tätä nyt tehtävää pidennystä vastustamaan.

Minä henkilökohtaisesti kuitenkin haluan käyttää vähän kerettiläisen puheenvuoron tässä yhteydessä. Itse ymmärrän ja hyväksyn tämän karenssin ja siitä maksettavan korvauksen tietyissä erityistilanteissa, hyvin erityisissä tilanteissa. Jos vaikkapa kenraali, Puolustusvoimien komentaja tai muu huippukenraali siirtyy torjuntahävittäjähankinnan kesken ollessa — nämä hankinnathan kestävät vuosia — jonkun hävittäjiä tarjoavan firman palvelukseen, niin ymmärrän kyllä siihen liittyvät riskit. Ja samoin jos ajatellaan, että meillä on joku jotakin sektoria valvova virkamies — ja nämä valvottavat kilpailevat sitten muiden valvottavien kanssa — joka siirtyy suoraan näistä yhden palvelukseen, niin ymmärrän kyl-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 130/2021 vp

lä tämän ajatuksen. Mutta kritiikki perustuu siihen, että, kuten hallituksen esityksen perusteluissa kerrotaan, tätä on aika laajasti otettu käyttöön. Ja nyt pitää kysyä, että todellako kaikissa näissä tapauksissa, joissa vaikkapa nykyinen erityisavustaja tai valtiosihteeri — joita, kuten tiedämme, on niin paljon, että päät kolisevat — siirtyy yksityissektorille, pitää tällainen puolen vuoden karenssi ja jatkossa vuoden karenssi asettaa?

Mitä tässä suojataan? No, hallituksen esityksen perustelujen mukaan suojataan sitä, että tällaisia valtion salaisuuksia, liikesalaisuuksia ei tätä kautta siirtyisi jollekin taholle, yksityiselle taholle, joka pystyisi kilpailussaan näitä tietoja hyödyntämään. Nyt on kuitenkin niin, että tällaisten tietojen ilmaiseminen on jo rikos. Siitä voi saada sakkoa tai kaksi vuotta vankeutta, siis sen jälkeenkin kun on lähtenyt virastaan. Ja ei kai siitä nyt voida lähteä, että yleisesti ottaen nämä ihmiset tekevät rikoksia? Eli voisi ajatella, että tämä rikoslainsäädös jo toimisi tässä suojana, siis niitä erityisiä poikkeustapauksia lukuun ottamatta, joihin edellä viittasin.

Itse asiassa kysyn, että eikö tässä sittenkin pyritä suojaamaan sitä, sanoisiko, hiljaista tietoa, niitä kontakteja, suhteita, kokemusta, osaamista, joka esimerkiksi jollekin valtiosihteerille on syntynyt poliittisesta päätöksenteosta ja siitä, että hän tuntee kaikki ministerit ja kaikki keskeiset poliitikot ja muuta. No, jos tämä puoli asiasta on se, mitä halutaan suojata, se, että hän ei näitä taitojaan ja ihmisten tuntemustaan ja verkostojaan voisi käyttää hyväksi uudessa työssään, jos tätä nyt halutaan estää, niin mihinkä riittää puolen vuoden karenssi? Ministeri Paatero, mihin se riittää silloin?

Kun Jyri Häkämies siirtyi kauppa- ja teollisuusministerin tehtävästä EK:hon, niin tosiasiassa se julkinen kritiikki silloin kohdistui siihen, että uudessa tehtävässään hänellä on paljon sellaista osaamista ja hän tuntee kaikki poliitikot ja hänellä on ne suhteet ja kaikki, niin nythän EK, hänen uusi työnantajansa, hyötyy niistä, niin kuin tietysti hyötyy. Luulen, että se oli yksi syy siihen, että hänet palkattiin. Hän on loistava mies kaiken kaikkiaan, mutta se kokemus ja osaaminen ja ne suhteet ja kontaktit, mitkä hän oli poliitikon urallaan hankkinut, varmasti olivat yksi syy siihen, että hänet sinne rekrytoitiin, etujärjestön johtotehtäviin. Jos tätä halutaan jäädyttää, nämä kontaktit, tämä osaaminen, niin mihin puolen vuoden karenssi riittää? Mihin vuoden karenssi riittää? Eikö nyt vähintään vaalikauden karenssi tarvittaisi siihen, että entiset ministerikaverit eivät olisi enää ministereinä ja niin edelleen?

No, jos sitten tullaan tähän, että eihän puoli vuotta tai vuosi riitä mihinkään, että tarvitaan nyt vähintään neljän vuoden karenssi — jos tämä, mitä edellä kuvasin, on oikeasti se ongelma, niin kuin luulen — niin siitäkö veronmaksajat sitten tykkäävät? Tässä lähdetään siitä, että tämä näyttää niin hyvältä ja kaikki tätä kannattavat. Mutta jos mentäisiin siihen todelliseen ongelmaan, että halutaan jäädyttää ne vanhat suhteet ja kontaktit ja se vaatisi vähintään neljä vuotta — minä luulen, että Jyri Häkämiehen kohdalla, joka on tällainen hyvä seuramies ja kontaktityyppi, se vaatisi enemmänkin — niin sitäkö ne veronmaksajat sitten haluavat, maksaa siitä, että jyrä häkämiehet — pienellä nyt — lähtevät Havaijille soittamaan ukulelea neljäksi vuodeksi tai tekemään väitöskirjaa tai jotain muuta? Siitäkö veronmaksajien pitäisi maksaa?

Arvoisa rouva puhemies! Itse koen, että tämä uudistus, ja nyt en tarkoita tätä pidennystä, [Puhemies koputtaa] vaan itse koko uudistusta, jota Greco ja muut ovat vaatineet, lähtee kyllä enemmän siitä, että tämä näyttää hyvältä, kuin siitä, että ratkaistaan todellista ongelmaa. [Puhemies koputtaa] Sanon ihan lopuksi, että totta kai on tärkeätä, että poliittinen toiminta, virkamiesten toiminta, poliittisen järjestelmän toiminta näyttää luotettavalta,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 130/2021 vp

näyttää puolueettomalta, näyttää semmoiselta legitiimiltä. [Puhemies koputtaa] Se on tärkeätä, mutta tämä kerettiläinen puheenvuoro sallittakoon.

Puhemies Anu Vehviläinen: Näin sallittiin. — Ja sitten edustaja Niemi.

15.17 **Veijo Niemi ps:** Arvoisa rouva puhemies! Kuten edellinen puhuja mainitsi, puolustusvaliokunnassa todellakin kiinnitimme huomiota tähän yhden kenraalin toimintaan, että hän oli sitten ylemmän kenraalin virasta luopuessaan hetken kuluttua yhden hävittäjän tällainen asiamies, ja tällainen toiminta ei tietysti ole mitenkään toivottavaa. Ja näkyy, että hän on tällä hetkellä sitten tämän FinEst-hankkeen hallituksessa mukana, elikkä kyllä nämä vähän sellaisia kummallisia yhteyksiä ovat.

Meillä on nyt tulevana torstaina eduskunnan tilintarkastajien kokous jälleen. Arvoisa ministeri, voisitteko ottaa pohdittavaksi näiden tavallaan hyvien karensien lisäksi myöskin tämän yksi yli yhden -periaatteen? Meillä nimittäin nyt tämän yhden viraston, mikä oli kovasti esillä, isona vaikeutena on se, että pääjohtajan yläpuolella ei ole mitään kontrollia, ja sitten on näitä ikäviä tapahtumia, mitä nyt varmasti sitten vielä käräjilläkin tullaan käsittelemään. Olisi ehkä toivottavaa, ja pohdimme myöskin torstain kokouksessa sitä, millä tavalla saisimme tämän järjeitettyä niissä valtion virastoissa, joissa ei ole pääjohtajan yläpuolella esimerkiksi hallitusta tekemässä kontrollia taikka mitään muuta vastaavaa. Tällainen pohdittavaksi, kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Reijonen.

15.18 **Minna Reijonen ps:** Arvoisa rouva puhemies! On ollut mielenkiintoista keskustella virkamieslain muuttamisesta, ja oikeastaan tässä yhteydessä haluaisin kysyä ministeriltä: minulle tulee aina joskus kysymyksiä siitä, että kun näissä julkisissa viroissa on kunnissa ja valtiolla viranhaltijoita ja virkamiehiä ja sitten kun näitä virkoja laitetaan auki ja asetetaan niitä vaatimustasoja, minkälaisia ne ovat, niin onko mietitty sitä, kun eri puolilla Suomea kuitenkin esimerkiksi ruotsin kieltä käytetään enemmän kuin toisella puolen Suomea ja on tullut palautetta, että jos ei ole kovin haka ruotsissa eikä hallitse sitä ruotsin kieltä kovin hyvästi, on ollut hankala tällaisia virkoja hakea, että nämä vaatimustasot eivät olisikaan ihan niin ankaria kaikkien kielten osalta eri puolilla Suomea? Onko tällaista koskaan pohdittu? — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Ovaska.

15.19 **Jouni Ovaska kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni edustaja Zyskovicziltä aivan aiheellista pohdintaa tämän esityksen kohdalla. Viime kaudellahan nousi hyvin vahvasti esiin erityisesti se, kun moni kokoomuslainen toimija siirtyi sote-yhtiöiden palvelukseen, ja silloin mietittiin, mikä merkitys sillä on. Oikeastaan ministeriltä myös kysyisin: kun olette varmasti tehnyt vertailua ulkomaisiin ja eri valtioiden käytäntöihin, miten siellä toimitaan vastaavissa tapauksissa?

Puhemies Anu Vehviläinen: Ja sitten vielä edustaja Zyskovicz.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 130/2021 vp

15.20 **Ben Zyskowicz kok:** Kiitos, arvoisa puhemies! Edustaja Ovaska on oikeassa, että kokoomustoimijoiden, eräiden keskeisten toimijoiden, siirtyminen yksityisen terveys- ja sote-alan palvelukseen herätti paljon pahennusta. Mielestäni nekin esimerkit vain kertovat siitä, että tuskin sitä paheksuttiin, että he vievät salaisia tietoja mukanaan. Päinvastoin: en usko, että ajateltiin, että joku kokoomuslainen erityisavustaja tai ministerikään olisi sotalalle viemässä salaisia tietoja kilpailijoista. Sen sijaan paheksuttiin sitä, että heillä on ne kaikki kontaktit ja kaikki se kokemus ja kaikki se osaaminen, jota he voivat uudessa työssään hyödyntää suhteessa poliittiseen päätöksentekojärjestelmään, ja näin varmasti onkin. Mutta toistan kysymykseni ministeri Paaterolle: riittääkö silloin puolen vuoden tai edes vuoden karenssi?

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Ovaska.

15.21 **Jouni Ovaska kesk:** Arvoisa puhemies! Tässä puhuttiin kontakteista, mutta kyllä se ehdottomasti on myös se tieto ja ne portaat, mitä siellä valmistelussa on, mitä tullaan ehkä jatkokyöskentelyssä tekemään tai lainsäädännön muutoksissa. Eli ei ainoastaan voida puhua kontakteista, vaan nimenomaan siitä, miten lainsäädäntö tulee muuttumaan, miten yritykset muuttuvassa toimintaympäristössä tulevat toimimaan. Eli kyllä siltä osin varmas-ti ministeriössä on tarkkaan mietitty tätäkin, kun tätä karenssia on arvioitu.

Puhemies Anu Vehviläinen: Ministeri Paatero, 3 minuuttia, olkaa hyvä.

15.22 **Kuntaministeri Sirpa Paatero:** Kiitoksia, rouva puhemies! Kiitoksia keskustelusta. Itse viime kaudella hallintovaliokunnassa muistan käyttäneeni myöskin jonkun verran kriittisiä puheenvuoroja, että miten tämä käytännössä toimii ja mikä on se aikajakso, mutta tämä on joka tapauksessa nykypäivää. Meillä on Grecon suositukset, niin kuin edustaja Zyskowicz täällä hyvin totesi, me olemme tässä maailmassa, ja kun katsoo yritysten puolelle, niin kilpailukieltosopimukset osittain toimivat yksityisellä puolella samansuuntaisesti, eli on kriittinen suhtautuminen siihen, että saatuja tietoja voitaisiin käyttää hyväksi.

Tässä sen ajan, mitä nyt tämän hallituksen aikana esimerkiksi erityisavustajia on siirtynyt muihin tehtäviin, käytännöt ovat olleet nolasta muutamiin kuukausiin. Eli riippuen siitä, missä tehtävässä on ollut, minkälaisia tietoja saanut, ja riippuen siitä, mihin tehtävään on siirtynyt, aika monessa tapauksessa se karenssiaika on ollut nolla päivää. Mutta siellä on se varaus siihen pidempään aikaan, ja joidenkin osalta tätä on käytetty, esimerkiksi erityisavustajien osalta, mutta todellakaan se ei ole automaatti, vaan siellä joudutaan arvioimaan näitä.

Huomio tähän yhden yli -periaatteeseen. Se on totta, tämä on erittäin hyvä huomio, ja nyt kun tämä yksi esimerkki muun muassa on tullut esille, niin kyllä näitä on hyvä pohtia, koska kyllä monissa muissakin tapauksissa tämä yhden yli -periaate, että se aito johtaminen löytyy, eli jokaiselle se pomo sieltä, on se sitten hallitus tai on se sitten valtioneuvoston kautta valinta tai jotain muuta, on erittäin hyvä näkökulma. Pitää tarkistaa se kaikkien kohdalta.

Sitten tämä ruotsin tai suomen kielen vaatimus kielivaatimuksena, ehkäpä saamenkin kielen vaatimus. Tämä on tällä hetkellä meidän kaikissa virkatehtävissä, ja se edellytys tulee myöskin jo koulutuksen kautta, että koulutuksessa pitää olla suoritettuna se toisen kie-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 130/2021 vp

len vaatimus. Tiedän, että tästä on käyty julkista keskustelua, mutta hallituksen sisällä tällaista keskustelua, että siihen olisi tulossa muutoksia, ei ole käyty.

Sitten muiden maiden osalta. Muun muassa muissa Pohjoismaissa, kun katsotte sitä hallituksen esitystä, näkyy, erilaisia versioita on juuri tälläkin hetkellä mietinnässä. Osassa on jo käytössä, erityisesti on lähdetty vielä enemmän liikkeelle täältä poliittikopuolelta, kun Suomessa on lähdetty virkamiespuolelta. Tässä on varmaan se käsi kädessä kulkeminen, että meillä virkamiehet sekä poliitikot, ovat he erityisavustajia tai ministereitä, tulevat sitten samalla tavalla kohtaamaan tätä karenssia, jos on siihen nähty tarve.

Mutta tällä hetkellä siis tämä esitys, jossa on nämä kolme muutosta. — Kiitoksia.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Heikkinen, Hannakaisa.

15.25 **Hannakaisa Heikkinen kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Ensin tuohon kielikysymykseen: Sitä monesti tehtävää hakiessaan — se ei tarvitse olla tämmöinen hallintovirka, se voi olla myös ihan sairaanhoitajan virka tai muu, mihinkä myös tarvitaan toista kieltä — sitä usein ajattelee vain omalta kohdaltaan, että onpa haasteellista, että vaikka sitä toista kotimaista vähemmän käyttää, niin sitä vaaditaan. Asia voi olla myös toisinpäin, eli ajatellaanpa omalta kohdalta, että vaikka me itäsuomalaiset loukkaannutaan jossakin ruotsinkielisellä alueella, niin onhan se aika turvallisuutta lisäävä asia, että me myös suomeksi voidaan vaikka Vaasassa taikka muualla ruotsivoittoisella alueella saada hoitoa.

Mutta tämä, mitä keskustelua edustaja Zyskovicz nosti tästä karenssista, oli hyvää keskustelua. On aivan aiheellista miettiä, riittääkö joku vuosi siihen, mutta taipunen kyllä olemaan samaa mieltä, mitä edustaja Ovaska totesi siitä, että jos valtion johtoviroista taikka sitten siinä liepeillä olevista merkittävistä avustajatehtävistä lähtee yksityiselle sektorille, niin ei pelkästään ole kyse siitä, että on kyseessä hyviä työsuhhteita ja niitten mahdollista hyötykäyttöä, vaan on myös se, että jos on iso lainsäädännöllinen prosessi ja sen kesken ikään kuin hyppää toiseen leiriin, niin kyllä on ihan kansalaisen oikeustajun myötämielistä ajattelua se, että siinä voidaan kesken sen prosessin hankkia yritykselle hyötyä. Asiat tuppaavat olemaan vähän kuin mille ne näyttävät.

Kyllä minun mielestäni tämä muutos tähän lakiin on kannatettava. Hyvää keskustelua on, onko se riittävä, mutta kyllä meidän pitää yrittää pitää kiinni suomalaisesta demokratiasta ja siitä ajatuksesta, että me kukin hoidamme aina kulloista tehtävää eikä semmoista vispilänkauppaa myöskään esiintyisi. Kyllä siitä kannattaa pitää kiinni. Monestihan me lainsäädännössä sitten kiritään ja yritetään pysyä perässä, mutta eihän meitä tarvittaisi, jos me ei yritettäisi tätä lainsäädäntöä pitää tämän yhteiskunnan kehityksessä mukana.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan.